

YAZ GELDİ HİCAZ'IN KOLLARINA... TÜRK MÜZİĞİNDE SERİN AKŞAMLARIN VE TATLI HÜZNÜN MAKAMI

KADİR DARICI

Sevgili musiki dostları, merhaba,

Geçen ay Rast makamının o diriltici, baharı müjdeleyen nağmelerinde soluklanmıştık. Pencereleri aralamış, içeriye taze bahar rüzgarını buyur etmiştik. Şimdi ise perdeleri sonuna kadar açma vakti. Takvimler Mayıs'ı uğurlayıp Haziran'ı karşılamaya hazırlanıyor. Güneş artık daha cömert, akşamlar daha uzun, yıldızlar daha parlak. Dışarıda bir humma, bir hareketlilik... Ama bir de madalyonun öteki yüzü var. Gün batıp da ortalık sakinleştiğinde, o kalabalığın içinde bile insanın içine tarifsiz bir burukluk çöker ya; işte bu ay o burukluğun peşine düşüyoruz.

Yaz akşamları... Güneşin kavurucu sıcağı çekilir, gökyüzünde önce pembenin sonra lacivertin en asil tonları dans etmeye başlar. Hafif bir rüzgâr çıkar, deniz varsa iyot kokusunu, yoksa ıhlamur ve hanımeli rayihasını getirir burnumuza. Tam o vakitte, nereden geldiğini bilmediğiniz bir sızı yerleşir göğsünüzün bir köşesine. Ne tam hüzdür bu ne tam neşe. İkisinin arasında, tatlı bir yorgunluk, serin bir melankoli... İşte Türk Sanat Müziği'nin en asil, en tutkulu ve en derin makamlarından biri tam da bu duygunun sesidir **Hicaz Makamı**.

Hicaz denince akla hemen bir şarkı, bir fasıl gelir elbette. Ama ben bu ay sizi biraz daha derine, bu makamın ruhuna bakmaya davet ediyorum. Hicaz, adını Arap Yarımadası'ndaki Hicaz bölgesinden alır. Ama gelin görün ki

yüzyıllar içinde İstanbul'un, özellikle de Boğaziçi'nin makamı olup çıkmıştır. Nasıl mı? Bir düşünün. Yaz akşamları sahilde otururken, bir mecliste tanbur ile ney dinlerken, bir sandal sefasında ayın suya yansımaları seyrederken kulağımıza çalınan hep *Hicaz'dır*. Çünkü *Hicaz*, yazın o sıcak tenini bir meltem gibi serinleten, insana "*geçiciliği*" hatırlatan ama bu geçiciliğin içindeki güzelliği de fısıldayan bir makamdır.

Teknik olarak baktığımızda *Hicaz*, içinde bir "*Hicaz dörtlüsü*" barındırır. Ama gelin biz bu sefer de sayılarla, aralıklarla kafa şişirmeyelim. Onun yerine şöyle anlatalım. Hicaz, güneşin batışını izlerken içinizin titremesidir. O an yanınızdaki insana söyleyecek söz bulamazsınız ya, işte Hicaz tam o sözsüzlüğün makamıdır. Bestekarlarımız yüzyıllardır bu duyguyu notalara dökmeye çalışmış, her seferinde de insan ruhunun o en hassas teline dokunmayı başarmışlardır. Peki, bu büyümlü makamı gerçek anlamda nerede duyacağız? Hangi eserler bize bu yaz akşamı hissini en yoğun şekilde yaşatacak? İşte size, her biri ayrı bir hikâye taşıyan üç ölümsüz eser.

İlk durağımız, Türk Sanat Müziği denince akla gelen belki de ilk eserlerden biri. Sözleri, bestesi ve icrasıyla bir şaheser eser. "*Bir İhtimal Daha Var, O da Ölmek mi Dersin?*" Evet, herkes bilir bu şarkıyı. Ama kaç kişi bir yaz akşamı, denize karşı, gözlerini kapatıp gerçekten dinlemiştir? Bu eser, bir ölüm kalım meselesini anlatır gibi görünür ama

aslında yaz akşamının o geçiciliğinin, o anın bir daha gelmeyecek oluşunun da hikayesidir. Girişteki o ud taksimi, tıpkı güneşin denize son bir kırmızı buse kondurup kaybolması gibidir. "*Bir ihtimal daha var...*" derken sesin titremesi, akşam rüzgarında titreyen bir mum alevini andırır. Bu şarkıyı bu yaz, bir kez de sadece kendiniz için dinleyin. Sözlerini değil, hissettirdiklerini düşünün.

Göreceksiniz ki *Hicaz*, size ölümü değil, aslında yaşamanın ne kadar kıymetli olduğunu fısıldıyor. İkinci eserimiz, *Hicaz'ın* sadece hüznü değil, aynı zamanda coşku ve hareket de barındırdığını göstermek için. Buyurun size capcanlı, neşeli bir klasik: "*Dök Zülfünü Meydane Gel*". Bu şarkı, bir yaz akşamı eğlencesinin tam ortasıdır. Hani o sıcak bastırılmıştır, herkes bunalmıştır, derken birisi kalkar ve "*yeter bu kasvet, biraz oynayalım!*" der ya, işte o an *Hicaz'ın* bu yüzü devreye girer. Sözler zaten davetkardır: "*Dök zülfünü meydane gel, gel ey perişanım benim...*" Dinlerken ayağınızı yere vurmamak, omuzlarınızı oynatmamak imkansızdır. *Hicaz* işte böyle bir makamdır. Bir yanı ağlar, bir yanı oynar. Tıpkı yaz akşamları gibi; bir yanı gün batımının hüznü, bir yanı gecenin coşkusudur.

Şimdi üçüncü durağımız, yine sözsüz ama dünyanın en çok şey söyleyen müziği: *Tanburi Cemil Bey'in Hicaz Taksimi*. Geçen ay *Rast* taksimi için "*bahar yağmurunun sesi*" demiştim. *Hicaz* taksimi ise bir yaz gecesi denize vuran ay ışığının parıltılarıdır. *Cemil Bey'in* yayı, suyun üzerindeki o gümüş

Tanburi Cemil Bey

yansımaları teker teker işler. Dinlerken gözlerinizi kapatın. Kendinizi eski bir *Boğaziçi* yalısının iskelesinde, ayaklarınızı suya sarkıtmış halde hayal edin. Karşı kıydan hafif bir keman sesi gelir, rüzgâr onu alır, uzaklaştırır, sonra tekrar yakınlaştırır. İşte bu taksim, tam olarak budur. Ne eksik ne fazla.

Sevgili okur, şimdi biraz durup daha geniş bir pencereden bakalım. Geçen ay mevsimler ve makamlar arasındaki dansa değinmiştik. Baharın *Rast'la* buluşması tesadüf değildi. Peki *Hicaz'ın* yaz akşamlarıyla olan bu kopmaz bağı nereden geliyor? Aslında *Hicaz*, dört mevsim dinlenebilen ender makamlardandır. Kışın dinlediğiniz *Hicaz* başkadır, yazın dinlediğiniz *Hicaz* başka. Kışın *Hicaz*, kapalı perdelerin ardında, soba başında dinlenen bir ayrılık hikayesidir. Kar yağarken çalan bir *Hicaz* şarkı, insana dışarıdaki soğuğu unutturur, içine gömer, düşündürür.

Ama yazın *Hicaz*... İşte o bambaşkadır. Yazın *Hicaz*, açık havada, yıldızların altında dinlenir. Bir melankolinin buğusunda, bir dostun gözlerinin içine bakarken, bir sandalın suya vuran kürek seslerinde kendini gösterir. Yaz *Hicaz'ı* daha serbest, daha özgür, daha geniştir. Bunun sebebi, *Hicaz'ın* yapısında saklıdır. *Hicaz*, inişli çıkışlı bir makamdır. Tıpkı bir yaz akşamının ruh hali gibi. Bir an coşar, bir an durulur. Bir an gökyüzüne yükselir, bir an derinlere dalar. Bu gelgitler, yaz gecelerinin o uzun, o bitmek bilmez sohbetlerine, o kahkahayla hüznün iç içe geçtiği anlara ne çok benzer değil mi?

Peki ya diğer mevsimler? *Hicaz'ın* yazın bu kadar öne çıkmasının bir sebebi de sonbaharın tahtında *Hüzam'ın*, kışın tahtında *Kürdilhicazkar'ın*, baharın tahtında ise *Rast'ın* oturuyor olmasıdır. Her birinin ayrı bir görevi, ayrı bir rengi vardır. Ama yaz akşamı denince, işte o taht tartışmasız *Hicaz'ındır*. Bu öyle bir tahttır ki üzerinde ne padişahlar oturmuş ne aşıklar ağlamış ne şairler ilham almıştır. Siz de bu yaz, bir akşamüstü sahile indiğinizde ya da balkonunuzda oturduğunuzda, kulağınıza bir *Hicaz* şarkı çalınırsa bilin ki o tahtın bir ucuna siz de ilişiverdiniz.

Hicaz'ın bu büyüsunü anlamak için illa müzisyen olmaya gerek yok. Sadece hissetmek

yeterli. Çünkü *Hicaz*, biraz da bizim hikayemizdir. Hepimizin içinde bir yaz akşamı yaşanmış, bir aşk yarım kalmış, bir sohbet yarıda kesilmiştir. *Hicaz*, işte o yarım kalmışlıkların makamıdır. Ama güzel olan şu ki, bu yarım kalmışlıkta bile bir bütünlük, bir güzellik vardır. Tıpkı batmakta olan bir güneş gibi. Batışı hüznü verir ama o anın güzelliği hiçbir şeye değişilmez.

Umarım yaz akşamlarınız artık biraz daha farklı geçecek. Çünkü artık biliyorsunuz ki güneş batarken içinizde beliren o tarifsiz duygunun bir adı var. *Hicaz*. O an çalan şarkının neden tam da içinize işlediğini anlıyorsunuz. *Hicaz*, yazın bize armağan ettiği en güzel serinliktir. Şimdi size küçük bir tüyo vereyim: Bu yaz, kendinize bir "*Hicaz Akşamı*" armağan edin. Bir akşamüstü, telefonu bir kenara bırakın. Balkona ya da bir parka çıkın. Yanınıza bir termos çay alın. Kulağınıza da bir *Hicaz* faslı açın. İster *Münir Nurettin'den* ister *Safiye Ayla'dan*...

Kaynakça.

Ak, A. Ş. (2014). *Türk Musikisi Tarihi*. Akçağ Yayınları.

Erguner, S. (2015). *Rauf Yekta Bey: Musikişinas ve Müzikolog*. Dergâh Yayınları.

Öztuna, Y. (1990). *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Tanrıkorur, C. (2003). *Osmanlı Dönemi Türk Musikisi*. Dergâh Yayınları.

Uygun, M. N. (1999). *Safiyüddin Abdülmümin Urmevi ve Kitabü'l-Edvar'ı*. Kubbealtı Neşriyatı.

Yavaşca, A. (2002). *Türk Musikisinde Makamlar*. Pan Yayıncılık.

O an göreceksiniz ki ne dert kalıyor ne tasa. Sadece nağmeler, sadece yaz, sadece siz. Gelecek ay, yaz iyiden iyiye kendini gösterirken belki de deniz kenarında bir *Kürdilihicazkar* nağmesi yakalar, onun peşine takılırız. Hani şu yaz akşamlarının bir başka vazgeçilmezi olan, "*Bir yaz yağmuru gibi*" diye başlayan şarkıların makamı. Kim bilir, belki de bir sandal sefasına çıkar, mehtapta bir fasıl dinleriz. Ama o gelecek ayın konusu. Şimdilik *Hicaz'da* kalalım. Yazın bu ilk günlerini, bu serin akşamları *Hicaz'la* taçlandıralım.

O zamana kadar kulağınızda hep *Hicaz* nağmeler, gönlünüzde yaz akşamlarının o tatlı serinliği olsun. Unutmayın, musiki ruhun gıdasıdır; hele ki yaz akşamları, bu gıdanın en alasına layıktır.

Esen kalın.